

УДК 614.258:656.2

О. ГОЛОВАШ

здобувач кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом, Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків, Україна

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Анотація. В статті досліджено поняття соціальної інфраструктури та визначено, що вона невід'ємною складовою в формуванні висококваліфікованого персоналу, який забезпечує високу стійкість та безаварійність роботи залізниць.

Визначено, що для досягнення стратегічної мети АТ «Українська залізниця» доцільне впровадження комплексу заходів щодо охорони здоров'я працівників, зокрема збільшення витрат на профілактичні заходи для забезпечення здорових і безпечних умов праці, запобігання виробничих ризиків, покращення стану гігієни та хорони праці АТ «Українська залізниця» з метою стабільного зменшення кількості нещасних випадків на виробництві і випадків природної смерті працівників. До ключових стратегічних напрямків розвитку соціальної інфраструктури залізничного транспорту віднесено формування пакету соціальних послуг, який забезпечить гідний рівень підтримки працівників та їхніх сімей; розробку та впровадження заходів щодо поліпшення житлово-побутових умов працівників; розробку програми підвищення доходності соціальної інфраструктури, інвестиційної оптимізації діяльності соціальних об'єктів; розробку заходів з інвестиційної привабливості та залучення інвесторів для розвитку об'єктів соціально-культурної інфраструктури АТ «Українська залізниця».

Ключові слова: соціальна інфраструктура, залізничний транспорт, розвиток, заклади охорони здоров'я.

Вступ. В сучасних умовах розвитку залізничного транспорту суттєвого значення набуває соціально-економічна політика АТ «Українська залізниця», що спрямована в тому числі і на підвищення

добробуту працівників транспорту. Забезпечення належного рівня безпеки на залізничному транспорті, дотримання стандартів охорони здоров'я та безпеки співробітників відповідно до міжнародної практики, задоволення життєвих потреб працівників значною мірою залежить саме від ефективності функціонування та розвитку соціальної інфраструктури АТ «Українська залізниця», до якої належать і заклади охорони здоров'я. Розвиток соціальної інфраструктури впливає на економічні результати діяльності працівників, дає можливість поліпшити якість життя працівників залізничного транспорту шляхом забезпечення належних умов праці, безпеки, відпочинку, охорони здоров'я, що в свою чергу обумовлює необхідність визначення стратегічних напрямків розвитку соціальної інфраструктури АТ «Українська залізниця».

Аналіз останніх досліджень. Проблемам соціально-економічного розвитку залізничного транспорту, розвитку певних об'єктів соціальної сфери, розвитку соціальної інфраструктури підприємств присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних вчених Гринько О., Дудов А., Каличева Н., Компанієць В., Корінь М., Крючков М., Конов А., Кучин С., Летуновська Н., Матвієнко В., Тимошенко М., Токарчук Д., Шашман А., Шишин С. та ін. [1-13]. Основна увага науковців була зосереджена на питаннях соціальної відповідальності підприємств залізничного транспорту. Однак, сучасні умови господарювання потребують перегляду стратегічних напрямків розвитку АТ «Українська залізниця», зокрема соціальної інфраструктури.

Метою статті є дослідження поняття соціальна інфраструктура та визначення стратегічних напрямків розвитку соціальної інфраструктури АТ «Українська залізниця».

Виклад основного матеріалу. Соціальні потреби працівників залізничного транспорту включають потреби в покращенні умов праці та

побуту, організації охорони здоров'я, соціально-культурного обслуговування. Забезпечення зазначених потреб трудових колективів здійснюється сукупністю об'єктів соціальної інфраструктури підприємства, до складу якої можуть входити: їдальні, заклади охорони здоров'я, власні житлові будинки, школи, дитячі дошкільні заклади, будинки культури, санаторно-лікувальні заклади, будинки відпочинку та ін [14].

Поняття соціальної інфраструктури у вітчизняній науці сформувалося на межі галузей соціально-економічних знань зі сфери нематеріального виробництва. Перші ґрунтовні праці присвячені дослідженню соціальної інфраструктури, з'явилися у 70-ті рр. Спочатку соціальна інфраструктура часто зводили до сфери послуг безпосередньо, визнаючи її сукупністю галузей зі спільним функціональним призначенням, що полягає у задоволенні потреб населення у послугах, або опосередковано, тоді її розглядали як сукупність об'єктів, діяльність яких спрямована на задоволення особистих потреб членів суспільства [15].

Дудов А.С. визначають соціальну інфраструктуру як сукупність об'єктів (підприємств, закладів, організацій та споруд), які забезпечують умови функціонування суспільного виробництва і життєдіяльності населення, формування фізично та інтелектуально розвиненого, суспільно активного індивіда [2].

Кучеренко В., Громяк В., Кічук О. зазначають, що як економічна категорія, соціальна інфраструктура виражає відносини власності між суспільством і його членами з приводу споживання послуг (матеріальних та нематеріальних), необхідних для відтворення сукупної робочої сили та гармонійного розвитку кожної людської особистості. Як складова частина національної економіки – це сукупність галузей, функціональне призначення яких полягає в задоволенні потреб населення в послугах.

Відповідно до цього до неї звичайно відносять галузі сфери обслуговування, які надають різноманітні послуги населення (невиробнича сфера і виробничі галузі в частині обслуговування населення) [10, 16, с. 10].

Отже, соціальна сфера - це нематеріальне виробництво, яке створює, нематеріальні форми багатства, що відіграють велику роль у розвитку працівника, його розумових і фізичних здібностей, професійних знань, підвищенні освітнього і культурного рівня, зміцненні фізичного і етичного здоров'я. Матеріальною базою соціальної сфери є соціальна інфраструктура [10].

Слід зазначити, що соціальна інфраструктура відображає процес суспільного відтворення, оскільки визначає виробничі відносини суб'єктів господарювання, спрямованих на створення комплексу умов для забезпечення економічного зростання суб'єкту господарювання та його працівників.

Отже, до соціальної інфраструктури підприємства слід визначати як сукупність об'єктів господарювання, що входять до складу підприємства та на, яких створюються нематеріальні блага, що забезпечують розвиток працівників підприємства, примноження її розумових і фізичних здібностей, професійних знань, підвищенні освітнього та культурного рівня.

Відповідно до середовища формування соціальну інфраструктуру поділяють на соціально-побутову та соціально-культурну. Соціально-побутова інфраструктура спрямована на створення умов для відтворення людини через побутове середовище, задоволення її потреб у належних умовах життя. До соціально-побутової інфраструктури доцільно віднести житлово-комунальне господарство підприємства (житлові будинки, гуртожитки, які є на балансі підприємства), заклади харчування (їдальні,

кафе) та ін.. Соціально-культурна інфраструктура на основі створення культурно-освітнього середовища сприяє відтворенню духовних, інтелектуальних та значною мірою фізичних властивостей працівника, формуванню його як економічно активної особистості, що відповідає певним вимогам підприємства до якості виконуваних обов'язків. Соціально-культурна інфраструктура охоплює охорону здоров'я, фізичну культуру та спорт, соціальне забезпечення, освіту, культуру та мистецтво, культові споруди тощо [15].

В АТ «Українська залізниця» ключову роль в забезпеченні залізничного транспорту висококваліфікованими працівниками відіграє саме соціально-культурна інфраструктура. Вона є невід'ємною частиною транспортного комплексу, пов'язана з наданням транспортних послуг, визначає високу стійкість та безаварійність роботи залізниць та активно впливає на результативність функціонування залізничного транспорту. До соціально-культурної інфраструктури залізничного транспорту належать заклади охорони здоров'я, центр професійного розвитку, пансіонати, санаторії, профілакторії, дитячі оздоровчі табори, дитячі залізниці, фізкультурно-спортивні клуби, рекреаційні об'єкти та інші об'єкти соціально-культурного призначення.

Відповідно до програми реформування залізничного транспорту та стратегії АТ «Українська залізниця» однією зі стратегічних цілей розвитку залізничного транспорту в аспекті розвитку соціальної сфери АТ «Українська залізниця» є підвищення рівня безпеки на залізничному транспорті та дотримання стандартів охорони здоров'я та безпеки співробітників відповідно до міжнародних практик, ключовим цільовим показником чого є кількість транспортних подій [17]. Досягнення зазначеної цілі потребує впровадження комплексу заходів щодо охорони здоров'я працівників, зокрема збільшення витрат на профілактичні заходи

для забезпечення здорових і безпечних умов праці, запобігання виробничих ризиків, покращення стану гігієни та хорони праці АТ «Українська залізниця» з метою стабільного зменшення кількості нещасних випадків на виробництві і випадків природної смерті працівників.

Складний фінансово-економічний стан залізничного транспорту обумовлює необхідність впорядкування існуючої соціальної інфраструктури шляхом визначення найбільш ефективних та важливих для працівників соціальних послуг та закладів. У зв'язку з цим до стратегічних напрямків розвитку соціальної інфраструктури доцільно віднести:

- формування пакету соціальних послуг, який забезпечить гідний рівень підтримки працівників та їхніх сімей. Це, в першу чергу, потребує забезпечення належного рівня надання послуг з охорони здоров'я, в тому числі і профілактичних заходів;
- розробка та впровадження заходів щодо поліпшення житлово-побутових умов працівників;
- розробка програми підвищення доходності соціальної інфраструктури, інвестиційної оптимізації діяльності соціальних об'єктів;
- розробка заходів з інвестиційної привабливості та залучення інвесторів для розвитку об'єктів соціально-культурної інфраструктури АТ «Українська залізниця».

Забезпечення належного рівня надання послуг з охорони здоров'я потребує розробки концепції розвитку Філії “Центр охорони здоров'я” АТ “Укрзалізниця”, яка дозволить надавати інноваційні медичні послуги, забезпечити трансферт та комерціалізацію медичних інновацій, створення нових міжгалузевих зв'язків. Сьогодні філія “Центр охорони здоров'я” АТ “Укрзалізниця” надає медичні послуги залізничникам, членам їхніх родин, пасажиром залізничного транспорту та всім громадянам України. До

складу філій входять 8 клінічних лікарень в Києві, Харкові, Одесі, Львові, Дніпрі. Основним завданням філії є [18]:

- 1) організація та надання якісних медичних послуг;
- 2) створення умов для підвищення конкурентоспроможності залізничної галузі;
- 3) надання медико-санітарної допомоги, включаючи широкий спектр профілактичних, діагностичних та лікувальних послуг медичного характеру;
- 4) підвищення рівня соціального захисту працівників, забезпечення поліпшення умов праці і санітарно-побутових умов.

Поліпшення житлово-побутових умов доцільно здійснювати на основі надання безвідсоткових кредитів, будівництва житлових комплексів, залучення інвесторів, розробка проектів державно-приватного партнерства.

Важливим стратегічним напрямком розвитку соціальної інфраструктури АТ «Українська залізниця» є підвищення доходності соціальної інфраструктури та інвестиційна оптимізація діяльності соціальних об'єктів. Реалізація даного стратегічного напрямку потребує визначення стратегічного потенціалу розвитку соціальних об'єктів та визначення найбільш перспективних. Перспективним напрямком в підвищенні доходності соціальної інфраструктури є налагодження міжгалузевих зв'язків та часткова комерціалізація надання послуг закладів громадського харчування (їдалень, буфетів, кафе, ресторанів), готелів, автомобільних стоянок, надання послуг зв'язку, пральні, перукарні, медично-оздоровчих закладів, прокат товарів народного вжитку для сторонніх підприємств, осіб.

Висновки. Отже, соціальна інфраструктура АТ «Українська залізниця» є невід'ємною складовою в формуванні висококваліфікованого

персоналу, який забезпечує високу стійкість та безаварійність роботи залізниць. Розвиток такої інфраструктури є стратегічним напрямком розвитку залізничного транспорту та потребує оптимізації пакету соціальних послуг, підвищення доходності соціальної інфраструктури, інвестиційної оптимізації діяльності соціальних об'єктів, залучення інвесторів на основі державно-приватного партнерства.

Використана література

1. Гринько О. Вплив соціальної інфраструктури на розвиток виробництва в регіоні / О. Гринько. – Режим доступу до ресурсу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1113>

2. Дудов А.С. Социальная инфраструктура предприятий в современных условиях / А.С. Дудов. – Режим доступу до ресурсу : <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-infrastruktura-predpriyatiy-v-sovremennyh-usloviyah>

3. Каличева Н.Є. Вплив соціальної відповідальності на ефективний розвиток підприємств залізничного транспорту / Н.Є. Каличева, М.К. Ампілогов // Проблеми системного підходу в економіці. – 2018. – Вип. 2. – С. 53–57.

4. Компанієць В.В. Соціальна відповідальність на залізничному транспорті України: щодо оцінки наслідків реформування та механізму забезпечення / В.В. Компанієць // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2016. – № 55. – С. 151–161.

5. Корінь М.В. Соціальний розвиток колективу ПАТ «Українська залізниця» в умовах реформування галузі: наслідки та елементи забезпечення / М.В. Корінь. – Режим доступу до ресурсу : <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialniy-rozvitok-kolektivu-pat-ukrayinska-zalznitsya-v-umovah-reformuvannya-galuzi-naslidki-ta-elementi-zabezpechennya>

6. Крючков М.Т. Развитие социо-культурной инфраструктуры железнодорожного транспорта на Урале / М.Т.Крючков, А.А.Конов. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.fundamental-research.ru/ru/issue/view?id=498>.

7. Кучин С. П. Сутність та динаміка розвитку соціально культурної інфраструктури в Україні як об'єкту державного регулювання / С.П. Кучин. – Режим доступу до ресурсу : http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2017/17.pdf

8. Летуновська Н.Є. Соціальна інфраструктура промислового

підприємства та її значення в системі мотивації персоналу / Н.Є. Летуновська. – Режим доступу до ресурсу : http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2014_1_259_269.pdf

9. Матвієнко В. В. Оцінка та перспективи розвитку залізничної галузі в Україні / В.В. Матвієнко // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. – № 8 – Режим доступу до ресурсу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=994>

10. Тимошенко М. М. Теоретичні засади розвитку соціальної інфраструктури сільських територій/ М.М. Тимошенко // Ефективна економіка. – 2014. - № 11. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3501>

11. Токарчук Д.М. Сучасний стан та перспективи розвитку соціально-виробничої інфраструктури села / Д.М. Токарчук. – Режим доступу до ресурсу : <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/241.pdf>

12. Шашман А.М. Сутність соціальної інфраструктури підприємства та її вплив на ефективність виробництва / А.М. Шашман. – Режим доступу до ресурсу : http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/62574.doc.htm.

13. Шишин С. О. Исследование общего и особенного в формировании социальной инфраструктуры предприятий и административных территорий [Текст] // Экономика, управление, финансы: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, август 2015 г.). — Краснодар: Новация, 2015. – С. 114-118. – Режим доступу до ресурсу : <https://moluch.ru/conf/econ/archive/204/8602/>.

14. Социальная инфраструктура и социальная деятельность предприятия – Режим доступу до ресурсу : <https://buklib.net/books/28716/>

15. Соціальна інфраструктура – Режим доступу до ресурсу : <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/63-s/968-sotsialna-infrastruktura.html>

16. Регіональна економіка: соціальна інфраструктура села / В.Р. Кучеренко, В. В. Громлюк, О. С. Кічук та ін. – Одеса: «Астропринт», 2004. – 144 с.

17. Стратегія АТ «Укрзалізниця» окреслює ключові цілі розвитку компанії до 2023 року за всіма напрямками роботи – Режим доступу: https://www.uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/496727/

18. Філія “Центр охорони здоров’я” АТ “Укрзалізниця” – Режим доступу до ресурсу : https://www.uz.gov.ua/about/general_information/entertainments/f_coz/.

References

1. Grinko O. Influence of social infrastructure on the development of production in the region. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1113>
2. Dudov A.S. Social infrastructure of enterprises in modern conditions.

URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-infrastruktura-predpriyatiy-v-sovremennyh-usloviyah>

3. Kalicheva N.E., Ampilogov M.K. (2018) Influence of social responsibility on the effective development of railway transport enterprises. Problems of systematic approach in economy. Vol. 2, pp. 53-57.

19.4 Kompaniets V.V. (2016) Social Responsibility on Ukrainian Railways: Assessing the Impact of Reform and the Supply Mechanism. Bulletin of Economics of Transport and Industry. No. 55. - pp. 151-161

4. Root MV Social development of the staff of PJSC “Ukrainian Railways” in the context of industry reform: implications and elements of provision. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialniy-rozvitok-kolektivu-pat-ukrayinska-zalznitsya-v-umovah-reformuvannya-galuzi-naslidki-ta-elementi-zabezpechennya>

5. Kryuchkov M.T., Konov A.A. Development of socio-cultural infrastructure of railway transport in the Urals. URL: <https://www.fundamental-research.com/issue/view?id=498>

6. Kuchin S.P. The Essence and Dynamics of the Development of Socio-Cultural Infrastructure in Ukraine as an Object of State Regulation URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2017/17.pdf

7. Letunovskaya N.E. Social infrastructure of industrial enterprise and its importance in the system of personnel. URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2014_1_259_269.pdf

8. Matvienko V.V. (2016) Evaluation and prospects of development of the railway industry in Ukraine. Public Administration: Improvement and Development. Vol. 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=994>

9. Tymoshenko M.M. (2014) Theoretical bases of development of social infrastructure of rural territories. Effective Economics. Vol. 11. - URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3501>

10. Tokarchuk D.M. The current state and prospects of development of social and industrial infrastructure of the village. URL: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/241.pdf>

11. Shashman AM The essence of social infrastructure of the enterprise and its impact on production efficiency. URL: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/62574.doc.htm

12. Shishin S.O. (2015) Investigation of the general and special in the formation of social infrastructure of enterprises and administrative territories. Economics, Management, Finance: Materials V Intern. scientific Conf. (Krasnodar, August 2015). - Krasnodar: Innovation. pp. 114-118. - URL <https://moluch.ru/conf/econ/archive/204/8602/>

13. Social infrastructure and social activity of the enterprise. URL: <https://buklib.net/books/28716/>

14. Social Infrastructure. URL: <http://en.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/63-s/968-sotsialna-infrastruktura.html>
15. Kucherenko V.R., Gromlyuk V.V., Kichuk O.S. (2004) Regional economy: social infrastructure of the village. - Odessa: Astroprint. 144 p.
16. Ukrzaliznytsia's strategy outlines the key goals of the company's development until 2023 in all areas of operation. URL: https://www.uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/496727/
17. Ukrzaliznytsia Health Center Branch. URL: https://www.uz.gov.ua/about/general_information/entertainments/f_coz/.

Е.В. Головаш

Соискатель кафедры экономики и управления производственным и коммерческим бизнесом, Украинский государственный университет железнодорожного транспорта, г. Харьков, Украина

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

Аннотация. В статье исследовано понятие социальной инфраструктуры и определено, что она является неотъемлемой составляющей в формировании высококвалифицированного персонала, который обеспечивает высокую устойчивость и безаварийность работы железных дорог.

Определено, что для достижения стратегической цели АО «Укрзалізниця» целесообразно внедрение комплекса мероприятий по охране здоровья трудящихся, в частности увеличение расходов на профилактические меры для обеспечения здоровых и безопасных условий труда, предотвращение производственных рисков, улучшение состояния гигиены и условий труда АО «Укрзалізниця» с целью стабильного уменьшения количества несчастных случаев на производстве и случаев естественной смерти работников. К ключевым стратегическим направлениям развития социальной инфраструктуры железнодорожного транспорта отнесены формирование пакета социальных услуг, который обеспечит достойный уровень поддержки работников и их семей; разработку и внедрение мероприятий по улучшению жилищно-бытовых условий работников; разработку программы повышения доходности социальной инфраструктуры, инвестиционной оптимизации деятельности социальных объектов; разработку мероприятий по инвестиционной привлекательности и привлечения инвесторов для развития объектов социально-культурной инфраструктуры АО «Укрзалізниця».

Ключевые слова: социальная инфраструктура, железнодорожный транспорт, развитие, учреждения здравоохранения.

Olena V. Holovash

Applicant for the Department of Economics and production and commercial
business Ukrainian State University railway transport, Kharkov

STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF SOCIAL INFRASTRUCTURE OF RAILWAY TRANSPORT

Adstract. The article explores the concept of social infrastructure and determines that it is an integral part in the formation of highly qualified staff, which provides high stability and safety of the railways.

It has been determined that in order to achieve the strategic goal of JSC Ukrainian Railways, it is advisable to introduce a set of measures for the protection of workers' health, in particular, to increase the costs of preventive measures to ensure healthy and safe working conditions, to prevent production risks, to improve the hygiene and working conditions of JSC "Ukrainian Railways". Railways "with the aim of steadily reducing the number of occupational accidents and natural deaths of workers. The key strategic directions for the development of the social infrastructure of rail transport include the formation of a social services package that will provide a decent level of support for workers and their families; development and implementation of measures to improve the living conditions of employees; development of a program for increasing the profitability of social infrastructure, investment optimization of social objects; development of measures on investment attractiveness and attraction of investors for development of objects of socio-cultural infrastructure of JSC Ukrainian Railways.

Key words: social infrastructure, rail transport, development, health care facilities.